

20

מסרד החנוך והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית
גליונות לערוך בפרשת השבוע
ערוכים בידי גחמה ליבוביץ - גבת העשרים

ג' ע"ו (תשכ"א)

כ' כ"ג - כ"ג
כ"ג לא תעשו אתי אלהי זהב ואלוהי כסף לא תעשו לכם.

מכילתא כ' כ"ג

"לא תעשו אתי אלהי זהב ואלוהי כסף ואלוהי זהב"

ר' ישמעאל אומר: דמות שמשי המשמשין לפני במרוט, לא דמות מלאכים ולא דמות אפנים ולא דמות כרוכים.
ר' נתן אומר: "לא תעשו אתי" שלא תאמר עושה אני כמין דמות דאשתחיה לוי. ת"ל: "לא תעשו אתי" וכתיב (דברים ד ט"ו) "ובחמרתם מאד לבפסותיכם, כי לא ראייתם כל תמונה".
ר' עקיבא אומר: לא תעשו אתי כדרך שאחרים סנהגים במדינות. כשהמדינה באה עליהם, הם שכבדים את אלוהיהם, שבאמר: (הבקוק א ט"ז) "על כן יזבחו לחרסו". וכשהפורענות באה עליהן חטו מקללים את אלוהיהם שבאמר (ישעיה ח' כ"א) "והיה כי ירעו והחקצו וקללו בטלכו ובאלוהיו".

אבל אתם - אם אנביא עליכם את המדבחה, פנו הודאתו וכשאנביא עליהם יסורין, תנו הודאתו. וכן דוד אומר (תהלים קט"ז) "כוס ישועות אשא ובסס ה' - אקרא וכו'". וכן איוב אומר (א' כ"א) "ה' נתן ויה' לקח יחי שם ה' מבורך", על סדה טובה ועל מידת פורענות, מה אשתו אומר לו? "עורך מחזיק בתומתך? בך ואלוהי וסות!" ומה הוא משיב לה? "כדבר אחת הנבלות דברתי ואנשי סודו שהיו כעורין בטובה וכשבאה עליהם פורענות, קבלו אותה בעל כרחם. אנשי סודו שהיו כעורין בטובה כשבאה עליהם פורענות קבלו אותה בעל כרחם. ואנו שהיינו באים בטובה לא נחיה באים בפורענות? לפיכך אסרו "כדבר אחת הנבלות דברתי, גם את הטוב נקבל מאת אלוהים והרע לא נקבל?"
ועוד: שיהא אדם שמת בייסורין יותר מהטובה, טאפילו אדם עומד בטובה כל ימיו, אינו נסחל לו מן העברות שבדורו, ומי מוחל לו העברות? הרי אומר: היסורין.

(לדברי ר' נתן מעיר פרוט המכילתא "דמות סדפרוט" אפילו מי שמאמין באלוהי אמת, דק אומר שהוא עושה לו דמות כפי דמיונו מאתו, מפני הודעה הנפסות, שהחשב שהאדם החומרי צריך לצייר בפניו דמות מאת ה' וזהו הנחנה הנחנה רואים מזה, שכבר בזמן ר' נתן שהיה במאה הראשונה אחר החורבן כבר בתפלת המנחה הזה באומרת לעשות דמות, אף שלא עברו לדמות היו בייחוד, דק אסרו מזה הציוור הדמיוני מאלוהיהם).

רש"י: לא תעשו דמות שמשי המשמשים לפני במרוט.

- (1) מלך קטנה למלוכה התבאית?
- (2) כיצד מפרט כל אחד את מלת "אתי"?
- א (3) מה ראה ר' נתן להסתמך על הפסוק מדברים ד?
- א (4) במה משמשים דברי דוד (תהלים קט"ז) תמיכה לדברי ר' עקיבא שיש להודות על הרעה כחם שמודקט על הטובה?
- (5) כיצד מתקפת תקופתו של ר' עקיבא בדבריו?
- אא (6) למה בחז' רש"י ללכת בעקבות ר' ישמעאל?

ב. בכל המקום אחד אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך.

סוטה ל"ח: (במדבר ו') "כא תברכו את בני ישראל" - בשם המפורס. אתה אומר בשם המפורס או אינו אלא בכבוד? ת"ל: (במדבר ט"ט) "ושמו את שמי על בני ישראל" - שמי חמיוחד לי (רש"י: כלחברו) יכול אף בגבולין כן?
... ראשיהו אומר: ... הרי הוא אומר "בכל מקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך" - בכל מקום סלקא דעתך? (רש"י: וכי בול מקום עם חמיוחד בזכר? ...) אלא מקרא זה מפורס הוא: בכל מקום אשר אבוא אליך (רש"י: באהל סועד שבמדבר, ובשילה ובבית עולמים) וברכתך, עם אזכיר את שמי. והיכן אבוא אליך וברכתך? בבית הבחירה, שט אזכיר את שמי בבית הבחירה.

ספרי בטאז: הרי הוא אומר "בכל מקום אשר אזכיר את שמי" - זה מקרא מסורס: בכל מקום שאני בגלה עליך - עם תהיה מזכיר את שמי. אם כן אני בגלה עליך בבית הבחירה, אף אתה לא תזכיר את שמי כי אם בבית הבחירה, מכאן אומר שם המפורס אסור בגבולין.

רש"י ד"ה בכל המקום אשר אזכיר את שמי
אמר אתן לך דמות להזכיר עם המפורס שלי, עם אבוא אליך וברכתך - אשרה טכניתי עליך. מכאן אתה למד שלא נתן דמות להזכיר עם המפורס אלא במקום שהטכניתי באה עם, וזהו בית הבחירה. עם נתן דמות להזכיר עם המפורס צבטיאת כפיט לברך את העם.

- 1x) מה ראו חז"ל לפרט פסוקנו ע"י סרסו?
- 2x) הסבר כיצד מפרט ר' יאשיה (בגמ') את המלה "אזכיר"?
- 3x) במה חונה רס"י בפרושו מדברי חז"ל גן בגמ', גט בטפרי?
- 4x) מה ראה רס"י לחוסיף לפרושו את המלים "מכאן אחת למו" טאיבו בטפרי?

ג. בכל המקום אשר אזכיר את חסי אבוא אליך וברכתך

פרקי אבות ג' מחנה ג'

ר' הלפתא בן דוסא איס כפר חנניה אדמרי: עשרה טיוחבין וערסקים בתורה טכונה שרויה ביניהם, שבאמר (תהליח פ"ב). "אלותיה ניצב בעדך אלי' ומניין אמילך חמיטתה... המניין אמילך טניס...? שבאמר (מלאכי ב' ט"ז) "אז נדברו יראי ה' איש אל ירחוק, ויקטב ה' ויקטע" (=וטכינסו היתה שרויה ביגם), ומניין אמילך אחד? שבאמר: "בכל מקומו אשר אזכיר את חסי, אבוא אליך וברכתך".

1) במה נזנה פרוש פסקבל כאן מן הפרוש שניתן לו בהברי הגמ' והספרי בשאלה הקודמת.

2) כיצד מתפרשת כאן המלה "אזכיר"?

ד. פסוקים כ' - כ"א - כ"ב - כ"ג

תרכסנה לבקעת:

... עוד יתכן למצוא המז בענין הכתובים והבורס: שאחר שהזהידם מע"ז אמרו כי יעלה על לבבך לעשות לי רעה נחנה, או שלא צויתך על דברי עולה וזבח, תוכל לעשות לי שבח - אך מאדמה. ולא תזיל זחב מסיס להרבות בבנין מזבח. כי בכל מקום אשר אזכיר את חסי, איאמר עליו זה בית אלוהים, כמו שאמר יעקב על האבן - "יהיה בית אלוהים" עם אבוא אליך וברכתך את לבבך טלם חמי, בין שהיא ממעט אדמה, בין שהיא מזנה גדול למראה.

אז גמ' בדאחילא ינדה לך עד שתבנה לכבודי מזבח אבנים, לא תבנהו אבן גזית כבנין המלכיות; פן תכשל בהבני משכית, כי אם אבניט שלמות תבנה.

ובגמ' טאלה לא תבנה מזבח גבוה גבוה עד שתצטרך לעלות עליו מעלה מעלה, כי אם למטה מקומה היתה יחיה, כמזבח החנושת שהיה ג' אמות בגובה, כדי שלא יתגלה ערוחק להעומדים למטה. והעיקר כפירוט רס"י ז"ל.

קאסטר: פרושו לשמות

אין להעליט עין מן העובדה שהוא (פסוקנו) שייך למה שבאמר מיד אחר מעמד הר סיני ואין להבינו אלא על רקע זה. העם זכה להתגלות אלוהים על הר סיני אבל עומד הוא לבסוף פסח בקרוב, ואולי ידמה בלבו כל בהתרחקו מהר האלוהים הוא מתרחק מאלוהים. כדי שלא יחשוב כך באמר לו, שאין ה' קשור בהר זה ולא בשרט מקומו. בכל המקום אשר אזכיר את חסי, אשר ארשה שיזכר שם שמי ותתקייט שם עבודה לכבודי, או אולי טוב דותרו אשר אתגלה שם "(מכיון שהתגלות פוחתת בהזכרת שם המדבר, ע' כ' ב') "אבוא אליך וברכתך". ואם בעתיד, כשתבוא אל ארץ היפרד, שהיא ארץ הרגם-וסלעיו ותוכל להשתמש באבניט "מזבח אבניט תעשה לי" לא תבנה אתהן גזית" כלומר אבניט מסותחות בהדור רב, אלא תבנה את המזבח אבניט פשוטות שלמות, כמו שהן כמציאתן על הקרקע, כי אם חרבך הנפת לסתת אותה והסירות בזה צורחה הסבעית ותללת שלשמה מזבח. "ולא תעלה במעלות" כפי שעולים על כמה מזבחות מסזבחות העמיט - כגון אלה שבמצאו בפטרה ובסבלותיה, - גט זה הדור לא רצוי, ועוד "למען אשר לא תגלה ערוחק עליו" ואולי מתכוון תכתוב להתנגד לשיטתם של עמים אחרים במזבח, שהיו כותביהם משרתים במסכס פולחני כשהט ערוטיט.

1) במה שריוט שניתן ובמה הם שונים זה מזה?

2) התוכל לתוכיח מסגנון הכתוב, שפ' כ"א הועמד כנגוד לבאמר בפ' כ'?

השאלות המסומנות X קשות והמסומנות XX קשות ביותר, יפתור כ"א לפי הבנוד, שאלות רגם השורבות יש לשלוח לר' גחמה ליגוביץ, קרית-סטה, ירושלים